

הקבועים — מכורים בכלל הבית, ואילו המיטלטלים אינם מכורים.

ומשום כך **מכר את הדלת**, שקבועה היא בבית, **אבל לא את המפתח** שדבר המיטלטל הוא.

וכמו כן **מכר את המכתשת** קבועה שמחוברת לקרקע **אבל לא את המכתשת המיטלטלת**.

וכן **מכר את האיציטרוביל** — את מסגרת העץ שסביב הריחיים⁽⁵⁾, [והוא משמש שלא יתפור הקמח⁽⁶⁾], שהוא קבוע, ואין מזיזים אותו ממקומו, **אבל לא את הקלת** — האפרכסת ששופכים לתוכה את התבואה כדי לטוחנה⁽⁷⁾, ואינה נמכרת עם הבית לפי שמיטלטלת היא, **ולא את התנור ולא את הכירים**, שמיטלטלים הם.

אבל **בזמן שאמר לו המוכר ללוקח: הוא וכל מה שבתוכו** — שמוכר לו את הבית וכל מה שבתוכו, **הרי כולו מכויר**, כל תשמישי ס-ה ב הבית הללו, שנימנו במשנה, בין הקבועים ובין המיטלטלים, מכורים עם הבית, אבל שאר חפצים שאינם מוזכרים כאן במשנה אינם מכורים, ואף על פי שאמר כי מוכר כל מה שבתוכה, לפי שבלשון זו אין כוונה להוסיף במכר אלא רק חפצים המיוחדים

שהרי **מי לא תנן** לקמן [עא א]: **במה דברים אמורים** שרבנן חולקים וסוברים כי הלוקח צריך לקנות דרך מן המוכר, אבל המוכר לא צריך לקנות דרך מן הלוקח משום שהמוכר בעין רעה מוכר, היינו דווקא **במוכר, אבל בנותן מתנה** מודים רבנן שבעין יפה **נותן את כולו**, ונותן גם את הדרך.

אלמא, לדעת רבנן הסוברים כי מוכר בעין רעה מוכר, מכל מקום מודים כי **מאן דיהיב מתנה** — **בעין יפה יהיב**,

הבא נמי כאן גבי מוכר את הבית החיצון ונותן במתנה את הבית הפנימי, **מאן דיהיב מתנה** — **בעין יפה יהיב**, ולא רק לדעת רבנן הסוברים כי מוכר בעין רעה, שלדעתם ודאי מוכר בעין רעה לטובת מקבל המתנה, אלא אף לרבי עקיבא הסובר כי בעין יפה מוכר, בכל זאת לנותן מתנה נותן בעין יפה יותר, ולכן יש למקבל המתנה מעבר דרך הבית החיצוני, כי בזה שנתן לאחד במתנה מוכח כי הנותן רוצה בטובת מקבל המתנה יותר מן הלוקח.

מתניתין:

המוכר את הבית ולא פירש מה כלול במכירת הבית — כל תשמישי הבית

בריטב"א לעיל. אבל המאירי [בדעה הראשונה] והראב"ד נוקטים, שהאיציטרוביל היא הריחים התחתונה שהיא מחוברת בטיט וקבועה.

6. מאירי

7. כן פירשו הרשב"ם ורש"י [לעיל כ ב], והיד רמה [כאן אות מ, ובפ"ב אות מז], והר"י מיגש

החיצון על דעת כן שיהיה לבעל הפנימי דרך.

5. כך פירשו רשב"ם כאן, ורש"י לעיל [כ ב]. והרמב"ם בפירוש המשניות פירש, שהוא עץ כעין ריחים שעליו מעמידים את הריחים לטחינה, ובזבין [פ"ד מ"ב] כתב: עגול של עץ מניחין תחת הריחים כדי שיוורמו מעל הארץ בעת הטחינה וגם הוא בנוי בקרקע. וכן משמע

לבית זה, וכל אלו מיוחדים לבית (8).

ואינם קבועה בבית כל כך כמו תשמישי הכרם.

גמרא:

ודנה הגמרא: **לימא**, אולי נאמר כי **מתניתין** משנתנו הסוברת שהמוכר את הבית, לא כלל במכירה את המכתשת המיטלטלת **דלא כרבי מאיר**. **דאי** תאמר שמשנתנו כשיטת **רבי מאיר**, **הא אמר** בברייתא המובאת בפרק הבא [עז ב]: **מכר את הכרם — מכר תשמישי כרם!** כגון קנים שבכרם שהן לצרכה, ומשם יש ללמוד כי במוכר בית, סובר רבי מאיר שמוכר הוא יחד עם הבית את תשמישי הבית.

ומקשינן: וכי כיצד אפשר לפרש שמשנתנו סוברת, כי דבר הקבוע לעולם בבית כלול במכירת הבית, **והא** מבואר במשנתנו כי **מפתח** אינו נמכר יחד עם הבית, ואי אפשר לפרש שבמשנה מדובר במפתח שאינו קבוע, כי מפתח **דומיא דדלת קתני**, **מה דלת דקביעא** לעולם, שלא מזיזים אותו משם לטלטלו ממקום למקום, **אף מפתח** מדובר במפתח של עץ **דקביע**, שיש מפתחות שלא מזיזים אותם לעולם ממקום חיבורם לפתח הבית, ואף על פי כן מבואר במשנה שלא מכר את המפתח יחד עם הבית.

אם כן משנתנו הסוברת שלא כלל במכירת הבית את המכתשת המיטלטלת שהיא מתשמישי הבית, אינה כדעת רבי מאיר.

כי אם היינו מפרשים במשנה שמדובר במפתח שאינו קבוע, קשה מדוע המשנה לא מחלקת בין סוגי מפתחות, שמפתח קבוע נכלל במכירת הבית, ואילו מפתח שאינו קבוע אינו נכלל במכירת הבית, ומכך שהמשנה לא חילקה, משמע שכל סוגי המפתחות אינן נכללות במכירת הבית, ואף אותן הקבועות. מפני שהמפתח הוא חפץ קל ונוח לטלטלו, וישנם פעמים בודדות שהוא נוטל אותה ממקומה, לפיכך אינה בכלל מכירת הבית.

ודחינן: **אפילו תימא** משנתנו כדעת **רבי מאיר**, ואין לדמות את הדין שאמר רבי מאיר בכרם לדין שנאמר במשנתנו, כי **התם** בכרם, אפשר לומר שרבי מאיר דיבר רק על תשמישי כרם **קביע** — הקבועים לעולם בתוך הכרם, שלא מזיזים אותם משם לעולם, אף על פי שאינם מחוברים לקרקע, מה שאין כן **הכא** במשנתנו, מכתשת **לא קביע** בקרקע, ולפעמים משאילים אותם,

אם כן מוכח ממה שמבואר במשנתנו

הקמח היוצא מהריחים. וכע"ז ברע"ב כאן. והריטב"א ועוד ראשונים מפרשים שקלת הוא הריחים העליונה.

8. שהחפצים המיטלטלים המוזכרים במשנה אין רגילים להשאילם מפני כובדם, וגם מפתח אף שאינו כבד, מכל מקום עיקר תשמישו לפתיחת

לעיל, ופסקי הרי"ד, והנמוקי יוסף כאן. אבל הרמב"ם בפירוש המשניות כאן ובזבים [פ"ד מ"ג] וברא"ש שם פירשו, שהקלת הוא עיגול של עץ סביב הריחים שלא יצא הקמח, [והיינו איצטרוביל לדעת הרשב"ם]. והערך [ערך קלת] פירש שהקלת הוא הבסיס לריחים התחתונה. והר"י בן חכמון פירש, כי הוא הכלי שמקבל את

ששופכים לתוכה את התבואה כדי לטוחנה, לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים, שכל אלו אינם קבועים ומיטלטלים.

רבי אליעזר אומר: כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, ולכן מכתשת הקבועה, אף על פי שהיתה חקוקה [והיה עליה שם כלי] קודם שהיתה מחוברת לקרקע, דינה כקרקע, ונמכרת יחד עם הבית.

בזמן שאמר לו: הוא הבית וכל מה שבתוכו מכורים לך — באופן זה הרי כולן מכורים.

בין כך ובין כך, — אפילו אמר לו: הבית וכל מה שבתוכו מכורים לך, לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע, שאינם חלק מהבית, אלא מבנים בפני עצמם.

תנו רבנן:

צינור מעץ או מאבן (9) שחקקו ועשה לו בית קיבול ולבסוף קבעו בקרקע, והמשיך דרכו

שפתח הקבוע אינו בכלל מכירת הבית, כי משנתנו אינה סוברת כדעת רבי מאיר.

אלא מחזורתא מבואר מדברי המשנה: כי מתניתין דלא כרבי מאיר.

מביאה הגמרא ברייתא הקשורה למשנתנו:

תנו רבנן:

המוכר את הבית — מכר את הדלת ואת הנגר הבריח ואת המנעול הקבוע בדלת אבל לא את המפתח, לפי שהוא קל ונוח לטלטלו.

מכר את המכתשת החקוקה שנחקקה באבן הבולטת מהקיר, אבל לא את המכתשת הקבועה, שהיתה חקוקה [והיה עליה שם כלי] קודם שהיתה מחוברת לקרקע.

מכר האיציטרוביל החלק התחתון של הריחיים, שהוא קבוע ולא מזיזים אותו ממקומו, **אבל לא את הקלת** — האפרכסת

להוציאם לעיר אחרת, ובטלים בערכם לעיר. שלפי ערך המכר, כך אנו אומדים את דעתו, וככל שערך המכר גדול יותר כך יש יותר דברים שבטלים בערכם למכר, ונכללים במכר. רשב"ם.

9. היראים [החדש סי' כו ובישן הוא סי' קצב] כתב, כי כלי חרס שקבעו בקרקע אינו חשוב ובטל תורת כלי ממנו אף אם חקקו ולבסוף קבעו, ואינו דומה לצינור שחקקו ולבסוף קבעו שפוסל את המקוה, כי ההוא של עץ וחשוב ולא בטל.

ובדעת תוס' יש לדון אם חולק על היראים, שמביא את המשנה במקואות לענין שיעור החטיטה הנצרך בכלי חרס להחשיבו לכלי.

דלת בית זה, ואינו ראוי לדלת אחרת. והטעם שאינו מוכר את שאר המטלטלים שבבית, לפי שאינם בטלים לבית, וגם משום שהמוכר אינו רוצה להתרחק מהשכונה, ורוצה לגור בבית אחר באיזור, והמטלטלים שבבית נצרכים לו, מה שאין כן במוכר חצר וכל מה שבתוכה, אז אנו אומרים שמוכר את כל המטלטלים שבתוכה חוץ מחיטים ושעורים (כמבואר לקמן קג א), כיון ששם עוזב את השכונה, לכן הסברא היא שמוכר את כל המטלטלים, כי טורח הוא לו להוציא את כל המטלטלים משם. וגם משום, שכל המטלטלים בטלים בערכם לחצר שערכו גדול יותר מבית. וכן מצינו במוכר את העיר וכל מה שבתוכה, שכוונתו לכלול במכר אפילו את העבדים והבהמות שבעיר, לפי שטורח הוא לו

והוינן בה: מני? כשיטת מי נאמרה ברייתא זו, כי כלי שחיברה לקרקע לא בטל ממנה שם כלי?

לכאורה לא כדעת רבי אליעזר ולא כדעת רבנן!

ושואלת הגמרא: הי רבי אליעזר? מאיזה דברי רבי אליעזר אנו לומדים שאינו סובר כדעת ברייתא זו, ומאיזה דברי רבנן אנו לומדים שאינם סוברים כדעת ברייתא זו.

מים למקוה חסירה, הרי הוא פוסל את המקוה משום שלשה לוגין מים שאובין הפוסלים את המקוה, כיון שהיה על הצינור תורת כלי קודם שקבעו בקרקע, ולא בטל ממנו שם כלי בחיבורו לקרקע⁽¹⁰⁾.

ואם קבעו בקרקע ולבסוף חקקו שחקק בו אחרי שכבר היה מחובר לקרקע, והמשיך דרכו מים למקוה, אינו פוסל את המקוה, כי כיון שעשאו כלי כאשר היה מחובר לקרקע, אינו נחשב כלי. וכאילו המשיך מים בחריץ שבקרקע⁽¹¹⁾.

כמין סילון, שהמים נכנסים בצדו האחד ויוצאים מצדו השני, והוא פרוץ משתי רוחותיו כדרך הצינור, ונחשב כלי לפסול את המים שעוברים בו מדין שאובין.

והקשו הרשב"א והריטב"א והר"ן על הרשב"ם מהמבואר בכמה מקומות, שצינור כזה שהוא כלי שאין בו בית קבול, אינו פוסל. ולכן פירשו כהתוס', שמדובר בצינור שחטט בו בית קיבול באמצע הצינור כדי שיתקבצו בו הצורות ולא ירדו למקוה, ולפי"ז מדובר שהיה כבר צינור בתלוש, והחילוק של הברייתא הוא, בין חקק בצינור בית קבול בתלוש ולבסוף קבעו, שפוסל, לבית קבעו ואחר כך חטטו, שאינו פוסל.

וביאר החזו"א [מקואות סי' ז ס"ק א], כי צינור שאין לו בית קיבול שקבעו ואחר כך חטט בו בית קיבול, אינו פוסל, משום שאף על פי שהיה עליו שם כלי בתלוש, מכל מקום כיון שלא היה עליו שם כלי קבול בתלוש, אינו פוסל. לדעת התוס' ושאר ראשונים, שרק בהיה בצינור בית קיבול פוסל את המים שעוברים בו מדין שאובים, יש לדון האם נפסלים המים מדין שאובים בכניסתם לצינור, או רק כשעוברים על הבית קיבול שבצינור.

בתוס' משמע שרק המים שעברו על הבית

10. הנודע ביהודה [תנינא יו"ד סי' קט] הקשה כי במשנה בכלים [פי"א מ"ב] מבואר, שכל כלי שנעשה לקרקע בטל ממנו שם כלי ואינו מקבל טומאה, אם כן מדוע בהמשיך מים דרך צינור שחקקו ולבסוף קבעו לקרקע פוסל את המקוה. ותירץ, כי מה שמבואר במשנה בכלים שאינו מקבל טומאה אינו משום שבטל ממנו שם כלי, אלא משום שנעשה כלי אדמה ואינו מקבל טומאה, מה שאין כן במקוה, שגם כלי אדמה פוסל, לכך הצינור פוסל את המקוה.

עוד תירץ, שהמשנה בכלים מדברת בכלים שעיקר תשמישם בקרקע, מה שאין כן בצינור שעיקר תשמישו למים אינו בטל לקרקע. וכן כתב באבני נזר [יו"ד ח"ב רעא].

בחידושי רבי אריה ליב מאלין [ח"ב סי' עב] ביאר חילוק זה, שהמשנה בכלים אינה מדברת בדין מחובר לקרקע, אלא בכלים העשויים לשמש את הקרקע שבטלים למה שהם משמשים אפילו כשאינם מחוברים לקרקע, מה שאין כן כלים המשמשים למטלטלין שאין להם דין קרקע רק כשמחוברים לקרקע, ובכלים אלו דנים בסוגייתנו.

11. הרשב"ם והרבינו גרשום פירשו, שצינור הוא

אילומא רבי אליעזר דבית, ששנינו דבריו לעיל בברייתא לגבי בית, שסובר כי מכתשת הקבועה, אף על פי שהיתה חקוקה והיה עליה שם כלי קודם שהיתה מחוברת לקרקע, דינה כקרקע, ונמכרת יחד עם הבית.

ומוכח מדבריו שסובר כי כלי שחיברו לקרקע בטל ממנה שם כלי, ושלא כדברי הברייתא כאן גבי מקוה.

אין להוכיח כן מדברי רבי אליעזר שם, כי **דלמא** שמא סובר רבי אליעזר כדברי הברייתא במקוה, וגם אחרי שחיבר את המכתשת לקרקע לא בטל ממנה שם כלי, אלא הטעם שסובר כי המכתשת כלולה במכירת הבית, **היינו טעמא, דרבי אליעזר סבר: מוכר בעין יפה מוכר,** ולכן סובר כי אף על פי שיש על המכתשת תורת כלי, מכל מקום כיון שהיא מחוברת לקרקע, כוונת המוכר לכוללה במכירת הבית. מה שאין כן גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו, שדין המקוה תלוי אם הצינור נחשב כלי, שם מודה רבי אליעזר, שהצינור נחשב כלי ופוסל את המקוה.

ורבנן סברי: מוכר בעין רעה מוכר! ולכן מכתשת שיש עליה שם כלי, אף על פי שמחוברת לקרקע, אינה נכללת במכירת הבית.

אם כן אין להוכיח מדברי רבי אליעזר גבי

מכתשת, שחולק על הברייתא של צינור. **ואלא** נאמר כי יש ללמוד מדברי רבי אליעזר **דכוורת דבורים** שחולק על הברייתא של צינור.

הגמרא מביאה כעת משנה הדנה בענין פרוזבול, ונקדים הקדמה קצרה בענין פרוזבול:

הלל שהיה נשיא הסנהדרין בימי מלכות הורדוס, כמאה שנה לפני חורבן בית שני, ראה שנמנעו האנשים מלהלוות זה את זה סמוך לשנת השמיטה, מחשש שמא לא יפרע הלווה את חובו עד זמן השמיטה, ונמצא המלוה מפסיד את ממונו, ועוברים על מה שכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו" [דברים טו ט].

תיקן הלל "פרוזבול" [פרוז — תקנה, בולי — עשירים, בוטי — עניים]. תקנה לעשירים — שלא יהא ממונם נפקע, ותקנה לעניים — שיהיו מוצאים ללוות.

ובפרוזבול כתוב שהמלווה מוסר לבית דין את הזכות לגבות כל חובותיו, ולכן דינו כמוסר שטרותיו לבית דין שאינם משמטים, והדיינים או העדים חתומים מתחת לנוסח הפרוזבול.

אבל הטור כתב: ואם חקק בו גומא כו' נעשה כולו על ידה כלי וכל המים שעוברים עליו חשובים שאובין, וכן כתב שם בשו"ע [סעי' לו]. וכתב השלטי גיבורים שגם בדעת הרא"ש יש לפרש כדעת הטור.

קיבול נחשבים שאובים, וכן משמע לשון הרא"ש בהלכות מקואות, והעתיקו הבית יוסף [יו"ד סי' רא], וכן סובר הש"ך [שם ס"ק עז], ולפיכך דן שם על המים שעברו באורך הצנור אחר הגומא שיתכשרו בהמשכה.